

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน เป็นโครงการพัฒนาชนบทในพื้นที่หมู่บ้านประมงทะเลชายฝั่งเขตเกษตรล้ำหลัง และได้ดำเนินการมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) จนถึงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ลักษณะเด่นของการดำเนินงานโครงการ ฯ เป็นการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน การพัฒนาอาชีพ และการจัดตั้งเงินกองทุนเพื่อพัฒนาการประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน ตลอดจนการรวมกลุ่มชาวประมงหรือการจัดตั้งสหกรณ์การประมง โดยมีกรมประมงเป็นผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าว และมอบหมายให้กลุ่มชาวประมงที่รวมตัวขึ้นตามประเภทกิจกรรมของโครงการ ฯ เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการ ฯ ต่อไป

การศึกษาเรื่อง “การนำโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน ไปปฏิบัติ กรณีศึกษาหมู่บ้านประมงทะเลจังหวัดพัทลุง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการนำกิจกรรมของโครงการ ฯ ไปปฏิบัติ เพื่อแยกแยะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน และเพื่อหาข้อเสนอแนะนำไปปรับปรุงการวางแผนโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านในด้านต่าง ๆ จากการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุป อภิปรายผล และกำหนดข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงโครงการ ฯ ได้ดังนี้

5.1 สรุป

การศึกษาเรื่อง “การนำโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน ไปปฏิบัติ กรณีศึกษาหมู่บ้านประมงทะเล จังหวัดพัทลุง” ผู้วิจัยเลือกศึกษาโครงการ ฯ จาก 2 หมู่บ้านในอำเภอปากพะยูน โดยทำการศึกษาสมาชิกโครงการ ฯ 41 คน และประมงอำเภอ 1 คน ข้อมูลการดำเนินงานโครงการ ฯ ในหมู่บ้านที่ศึกษา ได้แก่ หมู่ 1 บ้านท่าวา และหมู่ 2 บ้านท่าเตียน ใช้วิธีสังเกตการดำเนินงานโครงการ ฯ แบบไม่มีส่วนร่วม และข้อมูลด้านทัศนคติของสมาชิกต่อการบริหาร

บริหาร โครงการ ๑ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการ ๑ รวบรวม โดยใช้แบบสอบถาม

ในบทที่ 2 และบทที่ 3 เป็นการรวบรวมข้อมูลชุดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนา
ประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน เพื่อให้เห็นภาพรวมของการนำโครงการดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยเริ่มตั้ง
แต่ที่มาของโครงการ ๑ จนถึงรายละเอียดของการนำโครงการ ๑ ไปปฏิบัติในหมู่บ้านที่ศึกษา
และ ในบทที่ 4 เจาะการศึกษาถึงทัศนคติต่อการบริหารโครงการ ๑ การมีส่วนร่วมของสมาชิก
โครงการ และการทดสอบสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา จากการศึกษา สามารถสรุปให้เห็นถึง
ลักษณะที่สำคัญของการบริหารโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านในหมู่บ้านที่ศึกษา ได้
ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่ง พื้นบ้าน เป็น โครงการหนึ่งที่อยู่ภายใต้กรอบ
นโยบายพัฒนาชนบทแห่งชาติ ดังนั้นหลักการที่สำคัญของโครงการ จึงเป็นเรื่องของรัฐบาลที่
ตั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาวชนบท ซึ่งวิธีการบริหารนโยบายพัฒนาชนบทที่ผ่านมา
ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และในแผนพัฒนา ๕ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา แนวทางการบริหาร
นโยบายพัฒนาชนบทได้เปลี่ยนโฉมมามุ่งพัฒนากัน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตน
เองได้ โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญ คือ "การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท" ซึ่ง
ครอบคลุมตั้งแต่ กระบวนการนำเสนอปัญหาจากล่างขึ้นบน ไปจนถึงการส่งเสริมให้มีองค์กรชาว
บ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชนบท กรอบแนวคิดการบริหารนโยบาย
พัฒนาชนบทตามแนวทางนี้ ใช้เป็นทิศทางการบริหารโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน

2. ลักษณะของการนำโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านไปปฏิบัติ

การก่อตัวของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน เกิด
จากกระบวนการส่งผ่านข้อมูลตามระบบ กษร. โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ ๑
คือ กรมประมง โดยให้หน่วยงานประมงอำเภอเป็นผู้นำโครงการ ๑ ไปดำเนินงานในระดับหมู่

บ้าน เป็นการส่งมอบกิจกรรมของโครงการ ฯ ให้กลุ่มชาวบ้านนำไปปฏิบัติ ซึ่งวิธีการจัดตั้งกลุ่ม ตลอดจนวิธีการบริหารกิจกรรมของกลุ่ม กรมประมงได้เป็นผู้วางกรอบเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน สำหรับลักษณะ ตลอดจนปัญหาของการบริหารโครงการ ฯ ในหมู่บ้านที่ศึกษา สรุปได้ ดังนี้

(1) ความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เมื่อจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามโครงการ ฯ ได้แล้ว ในปีแรกกรมประมงให้เงินทุนและวัสดุ อุปกรณ์บางส่วนให้แก่กลุ่ม ไปใช้ในการดำเนินงาน และเมื่อกลุ่มมีรายได้จากการดำเนินงานแล้ว ก็ จะทยอยส่งคืนเงินให้กรมประมงในปีถัดไป นอกจากนั้นหน่วยงานประมงอำเภอยังให้ความช่วยเหลือกลุ่มในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกิจกรรมของโครงการ ฯ โดยเฉพาะความช่วยเหลือด้านวิชาการ การติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้โครงการ ฯ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

(2) การจัดองค์การ

ในการจัดตั้งโครงสร้างขององค์การ กรมประมงกำหนดให้มีสมาชิกจำนวน 20 คน การจัดโครงสร้างการทำงานภายในโครงการ ฯ ให้มี ประธาน 1 คน ทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม คัดสินชี้ขาดมติของที่ประชุมกรณีที่มีการลงคะแนนเสียงและมีเสียงเท่ากัน รองประธาน 1 คน ทำหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่ เลขานุการ 1 คน ทำหน้าที่จัดให้มีการประชุม นัดหมาย บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเหรียญ 1 คน ทำหน้าที่ดูแลการใช้จ่ายเงินของสมาชิกโครงการ ฯ ตามบัญชีเงินฝากธนาคาร นอกจากนั้นยังมีกรรมการอีก 3-5 คน ทำหน้าที่ลงคะแนนตามมติในกรณีที่มีการประชุม ซึ่งกรรมการอาจจะคัดค้านมติหรือเห็นด้วยก็ได้ สำหรับหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ สำนักงานประมงอำเภอ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ในการดำเนินงานตามโครงการ ฯ ของสมาชิก ฯ

(3) การจัดการงบประมาณ

ในปีแรกของการดำเนินงาน กรมประมงจะให้เงินมาใช้ในรูปของเงินกองทุน เพื่อสมาชิกโครงการ ฯ กู้ยืม และข้อยุติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เงินกองทุน มาจากคณะกรรมการหรืออาจ

มาจากมติในที่ประชุมของสมาชิกโครงการ ฯ

(4) กระบวนการสื่อความหมาย

การประชุมของสมาชิกโครงการ ฯ อย่างเป็นทางการมีขึ้นอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยมี
ประมงอำเภอมาร่วมประชุมด้วย และในการร่วมประชุมของสมาชิกโครงการ ฯ สมาชิกส่วนใหญ่
จะรับทราบวันประชุมด้วยวาจา

(5) การมีส่วนร่วมของสมาชิก

การดำเนินงานโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน เน้นลักษณะการมีส่วนร่วม
ของสมาชิกโครงการ ฯ ในการดำเนินงานหรือนำ โครงการไปปฏิบัติ ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมส่วน
หนึ่งอาจเป็นผลจากลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะของโครงการ ฯ และทัศนคติของสมาชิกที่มีต่อ
โครงการ ฯ ในหมู่บ้านที่ศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคลของสมาชิก พบว่า สมาชิกโครงการ ฯ ที่ศึกษา จำนวน 41 คน แยก
เป็นชาย ร้อยละ 63.4 และเป็นหญิงร้อยละ 36.6 สมาชิกส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.7 สมรสแล้ว และ
สมาชิกส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.5 มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีสมาชิกบางส่วนร้อย
ละ 17.1 ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนสาเหตุที่เข้ามาเป็นสมาชิกโครงการ ฯ พบว่า ร้อยละ 56.1 ต้องการ
ทำเป็นอาชีพเสริม และสมาชิกร้อยละ 51.2 ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นมาก่อน

2. ทัศนคติของสมาชิกที่มีต่อโครงการ ฯ ที่ศึกษา ได้แก่ วัตถุประสงค์ ผู้นำโครงการ วิธี
การสื่อความหมาย โครงสร้างองค์การ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ที่ใช้ใน
การดำเนินงาน งบประมาณ และระเบียบการเกี่ยวกับสมาชิกโครงการ ฯ พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่
(ร้อยละ 87.8) มีทัศนคติที่เห็นด้วย หรือสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ ฯ ตามแนวทางที่กรม
ประมงได้กำหนดไว้ และสมาชิกจำนวนร้อยละ 12.2 มีทัศนคติไม่เห็นด้วย

3. ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานตามโครงการ ฯ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

3. การทดสอบสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การนำโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน ไปปฏิบัติ” ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการศึกษา และทำการทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของสมาชิก โครงการ ฯ กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิก โครงการ ฯ พบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลนั้นมีเพียงปัจจัย การเคยเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ฯ มาก่อน เพียงปัจจัยเดียวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.2 ทศนคติของสมาชิก โครงการ ฯ ค่อดังต่อไปนี้ประกอบการดำเนินโครงการ ฯ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของโครงการ ฯ โครงสร้างของโครงการ ฯ ผู้นำกลุ่ม การสื่อความหมาย หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการ ฯ และระเบียบการเกี่ยวกับสมาชิก มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการนำโครงการ ฯ ไปปฏิบัติ และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทศนคติของสมาชิกต่อการบริหารงานโครงการ ฯ ในด้านกระบวนการสื่อความหมาย และหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน วัสดุอุปกรณ์ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม 4 ประเภท ซึ่งได้แก่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมติดตามและประเมินผล

อาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จของโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการนำโครงการ ฯ ไปปฏิบัติจะมีมากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการบริหารโครงการ ฯ เป็นสำคัญ สำหรับตัวแปรด้านลักษณะส่วนบุคคลนั้นพบว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการ ฯ น้อยมาก ดังนั้น โครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน จึงควรให้มีการดำเนินงานต่อไป โดยให้มีการปรับปรุงวิธีการบริหารโครงการ ฯ เพื่อให้สมาชิกโครงการ ฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ ฯ มากยิ่งขึ้น

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความเป็นมาของโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่ง พื้นบ้าน ศึกษาพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการนำกิจกรรมตามโครงการ ฯ ไปปฏิบัติ แยกแยะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก และเพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการวางแผนโครงการ ฯ ซึ่งได้สรุปผลการศึกษาไว้ในหัวข้อ 5.1 และการสรุปผลการศึกษาที่กล่าวมานำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ตัวแปรด้านโครงการ ฯ ที่สำคัญในการนำโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านไปปฏิบัติในหมู่บ้านที่ศึกษา

ตัวแปรด้านองค์ประกอบของโครงการ ฯ ที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการ ฯ ของหมู่บ้านที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ หมู่ 1 บ้านท่าวา ตำบลเกาะหมาก และหมู่ 2 บ้านท่าเตียน ตำบลปากพะยูน มีดังนี้

1. กระบวนการสื่อความหมาย จากการศึกษาลักษณะส่วนบุคคลของสมาชิก พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ทำให้สมาชิกส่วนใหญ่เหล่านี้ต้องการให้มีการสื่อความหมายด้วยวาจามากกว่าเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ทัศนคติต่อการสื่อความหมายของสมาชิกดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สำหรับตัวแปรที่กำหนดแบบแผนการสื่อความหมายของสมาชิกโครงการ ฯ มีลักษณะสัมพันธ์กับบริบทของชุมชน เช่น ความสะดวกในการไปมาหาสู่ของสมาชิกโครงการ ความเป็นเครือญาติ และอาจกล่าวได้ว่าถ้าหากใช้วิธีการสื่อความหมายในรูปแบบที่เป็นทางการนั้นอาจจะไปลดความสัมพันธ์แบบเป็นกันเองของสมาชิกโครงการ จึงทำให้มีสมาชิกบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการสื่อความหมายโดยให้ออกเป็นหนังสือ

นอกจากนั้น จากการศึกษา พบว่า องค์ประกอบของโครงการด้านการสื่อความหมายมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถนำมาอธิบายได้คือโดยทั่วไป การตัดสินใจมักจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกได้มาร่วมประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อตัดสินใจร่วมกัน อันทำให้การนำไปปฏิบัติของสมาชิกเป็นแนวทางเดียวกัน ดังนั้นวิธีการสื่อความหมายเพื่อให้สมาชิกมาร่วมประชุม นั้นจึงส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมตัดสินใจร่วมกัน และในส่วนของ

การมีส่วนร่วมปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน คือ การที่สมาชิกจะปฏิบัติหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าเขาได้รับทราบข้อมูลว่าเขาจะต้องปฏิบัติในเรื่องอะไรบ้าง และปฏิบัติอย่างไร ซึ่งการรับทราบข้อมูลจะมีมากน้อยและถูกต้องเพียงใดขึ้นอยู่กับวิธีการสื่อความหมาย ถ้าหากสมาชิกโครงการมีความเข้าใจจุดมุ่งหมายของนโยบาย/โครงการต่างไปจากที่ทางราชการกำหนด สมาชิกโครงการอาจจะไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการอย่างเต็มที่ ดังนั้นการนำนโยบาย/โครงการไปปฏิบัติควรให้ความสำคัญต่อกระบวนการสื่อความหมายเพื่อให้สมาชิกโครงการเกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินงานโครงการ ๆ ให้ได้มากที่สุด สำหรับวิธีที่สื่อความหมายที่ดีที่สุดในการนำโครงการ ๆ ไปปฏิบัติในหมู่บ้านที่ศึกษานั้นควรอยู่บนพื้นฐานความเหมาะสม กล่าวคือ เมื่อบ้านเรือนของสมาชิกโครงการไม่ห่างกันมากนัก ควรจะใช้การสื่อความหมายโดยการบอกกล่าวแบบเป็นกันเองระหว่างสมาชิกโครงการด้วยกันเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ก่อนที่จะมาตกลงร่วมกันในที่ประชุม ส่วนการสื่อความหมายโดยการแจ้งเป็นหนังสือนั้นควรใช้กับประธานกลุ่มหรือผู้นำโครงการ ๆ และส่วนราชการ และประธานกลุ่มหรือผู้นำโครงการ ๆ ที่สมาชิกเลือกมานั้นควรทำหน้าที่เป็นตัวกลางเพื่อสื่อความหมายระหว่างส่วนราชการกับสมาชิกโครงการ ๆ

2. หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง การศึกษาการนำโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านไปปฏิบัติในระดับหมู่บ้าน หน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับพื้นที่ คือสำนักงานประมงอำเภอ สำหรับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบโครงการ ๆ ในหมู่บ้านของสำนักงานประมงอำเภอ ได้แก่ สำนักงานประมงจังหวัด กองนโยบายและแผนงาน กองพัฒนาอุตสาหกรรม กองเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และกองวิศวกรรมประมง ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ทำหน้าที่ประสานงาน ติดตามและประเมินผลโครงการและไม่ได้มีความใกล้ชิดหรือเข้ามาดูแลการดำเนินงานของสมาชิกโครงการในระดับหมู่บ้าน

จากการศึกษา พบว่า สมาชิกโครงการ ๆ ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะให้การดำเนินงานของกลุ่มอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่สำนักงานประมงอำเภอเพียงหน่วยงานเดียว และสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องจากสมาชิกมีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่สำนักงานประมงอำเภอมาตั้งแต่แรกเริ่มจัดตั้งกลุ่มจนมาถึงปัจจุบัน และความรู้สึกดังกล่าวนี้ของสมาชิกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมปฏิบัติ กล่าวคือสมาชิกที่เห็นด้วยกับการที่ให้หน่วยงานประมงอำเภอเข้ามาดูแลการดำเนินงานของกลุ่มเพียงหน่วยงานเดียวมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมปฏิบัติในระดับที่มากกว่าสมาชิกที่ไม่เห็นด้วย ปรัชญาการณนี้ชี้ให้เห็นว่าในการนำนโยบาย/โครงการไปปฏิบัตินั้นหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องมีอิทธิพลต่อความร่วมมือ

ของสมาชิก โครงการ ถ้าหากสมาชิกโครงการมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง การให้ความร่วมมือในการดำเนินงานโครงการของสมาชิกก็จะมีสูงขึ้นด้วย

เมื่อพิจารณาถึงความสามารถของสมาชิก โครงการในการจัดหาทรัพยากรหรือการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานอื่น ๆ ยังมีน้อย โดยเฉพาะ ด้านการตลาด แม้ว่ากรมประมงจะช่วยเหลือในด้านวิชาการแก่สมาชิก ได้ในเรื่องของการเพิ่มปริมาณและยกระดับคุณภาพของปลากะพงขาว แต่สมาชิกไม่สามารถแก้ปัญหาในเรื่องการตลาด และปัญหาดังกล่าวนี้ก็ไม่ใช่น้ำที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของกรมประมงโดยตรง ดังนั้นสมาชิกจะต้องแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวเอง แต่ในทางปฏิบัติสมาชิกโครงการ ฯ ยังคาดหวังว่าเป็นหน้าที่ของกรมประมงที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานี้ด้วย

ปัญหาที่ว่าในการดำเนินงานโครงการ ฯ นั้นมีเพียงหน่วยงานเดียวคือประมงอำเภอที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทำให้สมาชิกโครงการ ฯ ขาดทักษะในการแสวงหาการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากให้มีหน่วยงานเข้ามาแทรกแซงในการนำโครงการไปปฏิบัติมากเกินไป ความสำเร็จของโครงการก็จะมีน้อย เนื่องจากจะทำให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อน เกิดความไม่ชัดเจน ขาดความเป็นเอกภาพ นอกจากนี้หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องนั้น จะต้องมีหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ และช่วยสนับสนุนด้านแหล่งทรัพยากรเพื่อให้สมาชิกโครงการ ฯ หรือกลุ่มอาชีพสามารถดำเนินงานโครงการ ฯ ให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นโดยหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ควรมีบทบาทเป็นผู้ชี้นำหรือมีบทบาทดำเนินงานภายในของโครงการ

3. **วัสดุอุปกรณ์** จากการศึกษาพบว่า ในด้านของวัสดุอุปกรณ์นั้น มีแหล่งที่มาจาก 2 แหล่งใหญ่ ๆ คือกรมประมงเป็นผู้จัดหาให้ส่วนหนึ่ง ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินงานในลักษณะกองทุนกับสมาชิกโครงการจัดหาตนเองไม่ว่าโดยส่วนตัวหรือใช้เงินของกองทุนซึ่งสมาชิกได้รับจากกรมประมงในระยะ 2 ปีแรกของการดำเนินงาน ในการดำเนินงานโครงการ ฯ สมาชิกส่วนใหญ่ยังต้องการให้กรมประมงช่วยเหลือในเรื่องวัสดุอุปกรณ์มากกว่าที่ให้สมาชิกจัดหาตนเอง และทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการในเรื่องวัสดุอุปกรณ์นี้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมตัดสินใจ กล่าวคือสมาชิกที่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการที่ให้สมาชิกจัดหาวัสดุอุปกรณ์เองจะมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในระดับที่มากกว่าสมาชิกที่เห็นด้วย ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ น่าจะอธิบายได้ว่าสมาชิกที่ไม่

เห็นด้วยพยายามที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากกว่าสมาชิกที่เห็นด้วยอยู่แล้ว

4. ระเบียบการเกี่ยวกับสมาชิก จากการศึกษาพบว่า ทักษะคิดเกี่ยวกับระเบียบการการเป็นสมาชิกกลุ่ม ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมคิด(กระบวนการริเริ่ม) ร่วมตัดสินใจ(กระบวนการวางแผน) และร่วมปฏิบัติ(กระบวนการดำเนินงาน) ซึ่งนับว่าตัวแปรโครงการที่เกี่ยวกับระเบียบการหรือเงื่อนไขการเป็นสมาชิกโครงการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในขั้นตอนต่าง ๆ มากทีเดียว อิทธิพลของตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในกระบวนการริเริ่ม พบว่าสมาชิกที่เห็นด้วยกับระเบียบการเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะเมื่อประชาชนได้ทราบข่าวจากเจ้าหน้าที่ของกรมประมงเกี่ยวกับการรับสมัครสมาชิกโครงการ ๆ และประชาชนส่วนหนึ่งที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการและมีคุณสมบัติครบถ้วนจึงรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มตามเงื่อนไขของโครงการ

การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน พบว่าสมาชิกที่เห็นด้วยกับระเบียบการ ๆ มีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนในระดับมาก สาเหตุอาจจะสืบเนื่องมาจากเมื่อสมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงปลากระพงขาวตามโครงการ ๆ แล้ว การมีส่วนร่วมในการวางแผนก็จะเกิดขึ้นในระยะต่อมาด้วย

2. ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความฉ้อหรือความล้มเหลวของโครงการ ๆ

จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำ โครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านไปปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารโครงการ ๆ ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ตลอดจนปัจจัยด้านสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านนั้น พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดคือที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ ๆ คือ ปัจจัยด้านผู้นำโครงการ ๆ กล่าวคือ ในทางปฏิบัตินั้นกรรมการหมู่บ้านหรือกรรมการสภาตำบลมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มีโครงการ ๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยการประสานงานกับส่วนราชการภายใต้ระบบ กชช. แต่เมื่อมีการนำโครงการ ๆ ไปปฏิบัติโดยสมาชิกโครงการ ๆ นั้น ความสำเร็จของโครงการ ๆ จะขึ้นอยู่กับผู้นำโครงการ ๆ หรือประชาชนกลุ่ม ๆ เป็นสำคัญมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ เมื่อไรก็ตามที่การดำเนินงานโครงการ ๆ ของสมาชิกมีปัญหาเกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหา

ความขัดแย้งระหว่างสมาชิก และปัญหาด้านอื่น ๆ ที่ทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกขาดความเชื่อมั่นต่อผลตอบแทนที่จะได้รับจากกิจกรรมของโครงการ ฯ ก็จะทำให้สมาชิกหยุดการดำเนินงานตามโครงการ ฯ จนต้องยกเลิกโครงการ ฯ ไป ดังเช่นที่เกิดขึ้นกับโครงการ ฯ ในหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ผ่านมา แต่สำหรับโครงการ ฯ ที่ศึกษา คือ หมู่ 1 บ้านท่าวา และหมู่ 2 บ้านท่าเตียน นั้น พบว่าผู้นำโครงการ ฯ มีบทบาทที่สำคัญต่อการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างสมาชิก และการที่ผู้นำโครงการ ฯ มีความมุ่งมั่นต่อการทำกิจกรรมของโครงการ ฯ ทำให้สมาชิกโครงการ ฯ เกิดความเชื่อมั่นต่อผลตอบแทนที่จะได้รับจากโครงการ ฯ และส่งผลให้สมาชิกเข้ามาร่วมคิดร่วมปฏิบัติกับผู้นำโครงการ ฯ ด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงการบริหารโครงการ ฯ ข้อเสนอแนะในการวิจัย และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการพัฒนาชนบทดังนี้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารโครงการ ฯ

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ ควรมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกโครงการในพื้นที่นั้นให้มากที่สุด กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของกิจกรรมของกรมประมง กับวัตถุประสงค์ของชาวบ้านที่เข้ามาร่วมโครงการควรเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องเป็นอันเดียวกัน เพราะจะเป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนหรือสมาชิกโครงการเกิดความเชื่อมั่นที่จะเข้าร่วมดำเนินงานโครงการ ในทุก ๆ ขั้นตอนของการนำโครงการ ฯ ไปปฏิบัติ

สำหรับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวัตถุประสงค์ของโครงการ ฯ นั้น ในปัจจุบันควรเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของโครงการ ฯ ในด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเพื่อให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกโครงการ ฯ หรือตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งในการแก้ไขปัญหาหาระยะต้นกรมประมงควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะปัจจัยด้านเงินทุนเหมือนกับการให้ความช่วยเหลือเมื่อตอนปีแรกของการดำเนินงานโครงการ ฯ เพื่อให้สมาชิกโครงการ ฯ ยังคงมีการรวมกลุ่มกันเช่นเดิม ส่วนการแก้ไขปัญหาในระยะยาวนั้น กรมประมงควรมีการวางแผนในการจัดเตรียมกิจกรรมใหม่ ๆ หรือการเลี้ยงปลาชนิดอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ถ้าหากกรมประมงไม่เข้ามาช่วยเหลือจนทำให้สมาชิก

โครงการ ฯ หยุคการดำเนินงานไป อาจจะส่งผลให้โครงการ ฯ ที่จะมีการดำเนินการขึ้นอีกในอนาคต ไม่ได้รับความร่วมมือหรือชาวประมงทะเลพื้นบ้านจะให้ความสนใจต่อโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของกรมประมงน้อยลง เนื่องจากได้รับบทเรียนจากความล้มเหลวของโครงการ ฯ ที่ผ่านมา ซึ่งจากการศึกษาได้พบหลักฐานที่สำคัญ คือ ชาวประมงทะเลพื้นบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกโครงการ ฯ และที่เคยเป็นสมาชิกโครงการ ฯ มาก่อน มีทัศนคติในทางลบต่อการดำเนินงานของหน่วยงานกรมประมง ที่มองว่ากรมประมงไม่ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือมากนักเกี่ยวกับกิจกรรมด้านอาชีพประมงของชาวบ้าน ยิ่งไปกว่านั้นชาวประมงทะเลพื้นบ้านดังกล่าวที่ประสบความสำเร็จในอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเชื่อว่าความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากตัวของเขาเอง โดยไม่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากกรมประมงเลยแม้แต่หน่อย และถ้าหากทัศนคติของชาวประมง ฯ ต่อกรมประมงยังเป็นเช่นนี้และมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น ก็จะทำให้เกิดปัญหาด้านความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในการพัฒนาชนบทต่อไปในอนาคต

2. การจัดโครงสร้างของโครงการ ฯ การดำเนินงานที่มีลักษณะเป็นกลุ่มอาชีพของประชาชน ควรให้ความสำคัญต่อผู้นำกลุ่มหรือประธานโครงการ ฯ โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้นำหรือประธานกลุ่มให้สอดคล้องกับลักษณะของคนในท้องถิ่น เช่น เป็นบุคคลที่ประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือเพื่อให้สมาชิกได้ผู้นำที่เขายอมรับอย่างแท้จริง สำหรับตำแหน่งหน้าที่อื่น ๆ ทางราชการควรให้เป็นแนวทางเท่านั้น ในทางปฏิบัติควรให้สมาชิกตกลงกันเอง ซึ่งจะช่วยลดรูปแบบการจัดการที่เป็นทางการ หรือรูปแบบการจัดการที่สมาชิกไม่คุ้นเคย

3. ผู้นำโครงการ ฯ เนื่องจากผู้นำมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ ฯ นอกจากผู้นำจะต้องเป็นที่ยอมรับของสมาชิกแล้ว ผู้นำควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในด้านการบริหาร ดังนั้นกรมประมงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำให้มากยิ่งขึ้นโดยฝึกอบรมผู้นำ นอกเหนือจากการให้ความช่วยเหลือวิชาการด้านการประมง

4. การสื่อความหมาย ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินงานโครงการ ควรให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกโครงการกับเจ้าหน้าที่ของกรมประมง เพื่อให้คำแนะนำและกระตุ้นการดำเนินงานของสมาชิกโครงการ

5. หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง กรมประมงควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากหน่วยงานของกรมประมง โดยเฉพาะหน่วยงานภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรธุรกิจ สมาคม หรือองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีอยู่ในอำเภอปากพะยูนและในจังหวัดพัทลุงให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของกิจกรรมตามโครงการ ฯ โดยเฉพาะการตลาด เพื่อให้กลุ่มเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง

รู้จักแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ โดยสมาชิกของโครงการเอง

6. วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน สมาชิกโครงการมีความต้องการให้กรมประมงช่วยเหลือในเรื่องของวัตถุประสงค์มากที่สุด แต่กรมประมงไม่ควรเป็นผู้จัดหาวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกโครงการโดยตรง แต่ควรให้ความสนับสนุนในรูปของเงินกองทุน แล้วให้สมาชิกนำไปจัดหาวัตถุประสงค์ด้วยตัวเองโดยจัดหาจากกองทุนทั้งนี้เพื่อว่าความต้องการในเรื่องวัตถุประสงค์ของสมาชิกจะทำให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อจัดสรรทรัพยากรของโครงการ ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกโครงการมากที่สุด

7. ระเบียบการเกี่ยวกับสมาชิก ในขั้นตอนของการนำโครงการไปปฏิบัติ ระเบียบการของโครงการ ๆ ควรจะได้รับการทบทวนปรับปรุงเสียก่อน เพื่อให้โครงการสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกอย่างแท้จริงซึ่งทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินงานโครงการ

8. การประเมินผลโครงการ ๆ นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงโครงการ ๆ จากการศึกษ พบว่า การประเมินผลโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายประเมินผลจากหน่วยงานของกรมประมงที่มาจากส่วนกลาง เป็นการประเมินผลลัพธ์จากโครงการ ๆ โดยวัดคุณค่าของโครงการ ๆ จากการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกโครงการ ๆ อันได้แก่ทักษะในด้านการเพาะเลี้ยง และรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานภาพของโครงการ ๆ ได้ดียิ่งขึ้น กรมประมงควรประเมินผลโครงการ ๆ โดยศึกษาพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านในหมู่บ้านที่ดำเนินโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน เนื่องจากประมงอำเภอและประธานโครงการ ๆ มักมองปัญหาของการดำเนินงานโครงการส่วนใหญ่ในด้านวิชาการด้านการประมงในระดับงานเทคนิค เช่น มองว่าความล้มเหลวของโครงการ ๆ เกิดมาจากปัญหา น้ำเสีย โรคระบาดของปลา พันธุ์ปลาไม่มีคุณภาพ เป็นต้น แต่ไม่ได้มองปัญหาในมิติของการจัดการ ถึงแม้ว่าทางกรมประมงจะคอยช่วยเหลือในด้านวิชาการการเพาะเลี้ยงแก่สมาชิกโครงการมาก โครงการยากที่จะประสบความสำเร็จถ้าหากขาดพื้นฐานด้านการบริหารโครงการ ดังนั้นการพัฒนาเจ้าหน้าที่โครงการ ๆ และประธานกลุ่มหรือผู้นำโครงการ ๆ ให้เข้าใจปัญหาของการดำเนินงานโดยเฉพาะด้านการจัดการ ก็จะทำให้โครงการ ๆ เกิดผลสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการพัฒนาชนบท

ตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมาโครงการพัฒนาชนบทในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกับโครงการ ฯ ที่ศึกษา กล่าวคือเป็นโครงการพัฒนาชนบทที่ฝ่ายรัฐหรือฝ่ายประชาชนไม่สามารถดำเนินงานได้โดยลำพัง เนื่องจากหน่วยงานของรัฐมีทรัพยากรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการนั้น ๆ เช่น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และเทคนิควิชาการ เป็นต้น แต่ฝ่ายประชาชนไม่มี และในขณะเดียวกันฝ่ายรัฐก็ไม่สามารถดำเนินงานได้ถ้าหากไม่ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายประชาชน เพื่อให้โครงการพัฒนาชนบทที่มีลักษณะของการดำเนินงานดังกล่าวประสบความสำเร็จควรให้ความสำคัญกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังนี้

หากรัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบมีทรัพยากรในการดำเนินงานอยู่พร้อมก็ควรให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มโครงการหรือการใช้กลยุทธ์ที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าเขเป็นเจ้าของโครงการ ส่วนการสนับสนุนปัจจัยด้านการดำเนินงานต่าง ๆ จากฝ่ายรัฐนั้น ไม่ใช่สิ่งที่รัฐจะต้องจัดหาให้

ในส่วนของความสำเร็จของโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นที่บ้านที่ศึกษานั้นมีกลยุทธ์ที่สำคัญคือการส่งเสริมและการพึ่งพาตนเองได้ โดยในปีแรกของการดำเนินงานโครงการดังกล่าวกรมประมงได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของเงินทุนในลักษณะของกองทุนเพื่อให้สมาชิกกู้ยืมไปใช้ในการดำเนินงานของโครงการ ฯ ตลอดจนความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ ที่มีความจำเป็น เช่น พันธุ์ปลา และวัสดุอุปกรณ์ และเมื่อเวลาผ่านไปกรมประมงก็ให้ความช่วยเหลือดังกล่าวน้อยลงจนในที่สุดทรัพยากรหรือปัจจัยต่าง ๆ ด้านการดำเนินงานโครงการ ฯ ก็จะตกเป็นของสมาชิกโครงการ ฯ เอง โดยเฉพาะเงินกองทุนนั้นได้ส่งคืนให้แก่กรมประมงได้ทั้งหมดและเงินกองทุนที่มีอยู่ก็มาจากเงินของสมาชิกโครงการ ฯ และมีปริมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินงานของสมาชิก ซึ่งผลสำเร็จดังกล่าวของโครงการ ฯ เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สำคัญที่พอจะกล่าวได้ว่าสมาชิกโครงการ ฯ สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับที่น่าพอใจ และจากความสำเร็จของการใช้กลยุทธ์ดังกล่าวสำหรับโครงการพัฒนาชนบทอื่น ๆ มีข้อควรพิจารณา คือ การที่หน่วยงานของรัฐคอย ๆ ลดความช่วยเหลือหรือผลกระทการดำเนินงานโครงการให้แก่สมาชิกโครงการหรือองค์กรชาวบ้านนั้น ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะให้สมาชิกโครงการรู้สึกว่าเขาถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ควรใช้กลวิธีที่ทำให้เขารู้สึกว่าถ้าหากให้เขา

แสวงหาทรัพยากรและมีการดำเนินงานด้วยตัวของเขาเองนั้นจะเกิดผลดีได้อย่างไรบ้าง และที่สำคัญอย่างยิ่งหน่วยงานของรัฐควรมีการประเมินผล โครงการโดยเฉพาะมุ่งเน้นการประเมินผลศักยภาพด้านความพร้อมของสมาชิกโครงการในการดำเนินงานโครงการ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานของรัฐได้มีการมอบหมายหรือการเพิ่มภาระในการดำเนินงานโครงการให้แก่สมาชิกโครงการ ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “การนำโครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านไปปฏิบัติ กรณีศึกษาหมู่บ้านประมงทะเล ในจังหวัดพัทลุง” นั้น ผู้วิจัยได้พบปัญหาในการวิจัย และมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาจะเป็นการบริหารโครงการ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการของสมาชิก การศึกษาพฤติกรรมของชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกโครงการ ฯ ในพื้นที่รอบโครงการ ฯ และชาวบ้านที่เคยเป็นสมาชิกโครงการ ฯ มาก่อนก็มีความสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจปัญหาของการนำโครงการ ฯ ไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น

2. เนื่องจากโครงการพัฒนาชนบทในหมู่บ้านประมงทะเลชายฝั่งเขตเกษตรล้ำหลังประกอบด้วยโครงการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ กันอาจจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกิจกรรมที่แตกต่างกัน เช่น การรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต หรือการรวมกลุ่มประชาชนในหมู่บ้านเพื่อดำเนินงานกิจกรรมอื่น ๆ ของโครงการ ฯ เพื่อทำให้ผู้กำหนดนโยบายได้ข้อมูลสำหรับนำมาปรับปรุง นโยบาย แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้อง